

KATEŘINA VITÁSKOVÁ, LUCIE ŠEBKOVÁ, TEREZA KEPRDOVÁ
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Problematika hlasových a řečových obtíží a jejich prevence u tlumočnicků z pohledu logopeda – preliminární studie

ABSTRACT: The objective is the analysis of examinations (evaluated by means of subjective and objective criteria) focused on identifying voice and speech problems experienced by interpreting students as a specific group of vocal professionals in relation to the prevention of voice disorders and voice hygiene.

Methodology: Students who are studying interpreting and whose vocal and overall communication expression has been analysed through direct observation and through the analysis of video records have been evaluated by means of a questionnaire focused on identifying voice and speech problems and by means of subjective evaluation of the possible impact of these problems on their profession. The resultant analysis shows, among other things, that vocal professionals experience objective problems in the use of their voices, which are chronic in some cases. Most students have subjectively evaluated their vocal expression as average and as significantly influenced by the psychosomatic factors disrupting their performance in the sphere of executive and cognitive functions and by the dialect. Some of the subjective feelings are strongly related to the possible exhibitions of vocal disorders. In many cases, the analysis of video records has proven non-compliance of the subjective evaluation of the students' exhibitions with the objective experience and the idea of voice and speech professionalism. The results have served, among other things, for setting other education and enlightenment objectives in the sphere of vocal and speech prevention and for capturing possible deviations, even based on the comparison of this preliminary data with the results of similarly focused examinations implemented by the speech and language therapy department.

KEY WORDS: voice, voice disorders, vocal professional, speech and language therapist, interpreter, university student

ABSTRAKT: Cílem příspěvku je analýza šetření (hodnocených pomocí subjektivních i objektivních kritérií) zaměřených na identifikaci hlasových a řečových obtíží studia tlumočnictví jakožto specifické skupiny hlasových profesionálů, a to ve vztahu k prevenci hlasových poruch a hlasové hygieně.

Metodologie: pomocí dotazníkového šetření zaměřeného na identifikaci hlasových a řečových obtíží a subjektivní posouzení jejich případného dopadu na jejich profesní výkon byli hodnoceni studenti oboru tlumočnictví, kteří byli následně podrobeni analýze jejich hlasového a celkového komunikačního projevu pomocí přímého pozorování a analýzy videozáznamu. Z výsledné analýzy mimo jiné vyplývá, že se mezi hlasovými profesionály objevují objektivní potíže při užívání hlasu, které jsou v některých případech i chronické. Většina studentů hodnotí svůj hlasový projev subjektivně jako průměrný, značně ovlivněný psychosomatickými faktory narušujícími jejich výkon v oblasti exekutivních a kognitivních funkcí a dále dialektem. Některé ze subjektivních pocitů výrazně souvisí s případnými

projevy hlasových poruch. Analýza videozáznamů mnohdy prokázala nesoulad subjektivního hodnocení vlastního projevu s objektivní skutečností a představou o hlasové a řečové profesionalitě. Výsledky mimo jiné sloužily ke stanovení dalších edukačních a osvětových cílů v oblasti hlasové a řečové prevence a k zachycení případných odchylek, a to i na základě komparace těchto preliminárních dat s výsledky obdobně zaměřených šetření realizovaných oddělením logopedie.

KLÍČOVÁ SLOVA: hlas, hlasové poruchy, hlasový profesionál, logoped, tlumočník, vysokoškolský student

Úvod

V posledních letech stoupá význam lidského hlasu jakožto pracovního nástroje. Některé profesní nebo zájmové skupiny osob používajících bezprostředně hlas patří do skupiny tzv. hlasových profesionálů, tedy osob, které pro výkon své profese potřebují dokonalou hlasovou funkci. Hlas hlasového profesionála by měl mít adekvátní kvalitu, měl by být zdravý po organické stránce a funkčně vhodně užívaný. Jakékoliv hlasové nedostatky mohou totiž nejenom působit interferenčně vůči komunikačnímu záměru, ale také snížit konkurenceschopnost hlasového profesionála na trhu práce či přímo ohrozit jeho profesní působení¹.

Rozdělení profesí do skupin v rámci hlasových profesionálů se většinou řídí podle Unie evropských foniatrů, která doporučuje dělení hlasových profesionálů do 4 skupin, mezi něž na druhém stupni škály intensity užívání hlasu patří i učitelé, spíkáři nebo moderátoři. Každá skupina je vystavena jinému riziku vzniku hlasových poruch, jelikož mimo jiné záleží na frekvenci a podmínkách užívání hlasu, dodržování zásad hlasové hygieny. U některých skupin je více zatížena kvalita, u jiných zase kvantita hlasu².

Hlasové a řečové nároky na tlumočníky cizího jazyka

Do rizikové skupiny hlasových profesionálů patří dle našeho názoru rovněž tlumočníci cizího jazyka, především tlumočníci simultánní. Jejich profesní tlumoč-

¹ R.T. SATALOFF: *Professional voice: The Science and Art of Clinical Care*. San Diego, Singular Publ. 1997; J.G. ŠVEC: *Tajemství hlasu*. Olomouc, UPOL 2006; K. VITÁSKOVÁ, K. JEHLIČKOVÁ, L. ŠEBKOVÁ, T. KEPRDOVÁ: *Voice dysfunction self-awareness and treatment in the education of educators and students and the impact of the difficulties on the education process and educators professional's career*. "EDULEARN14 Proceedings" 2014, s. 659–666.

² M. KUČERA: *Hlasová rehabilitace a reedukace*. In: J. DRŠATA et al.: *Foniatry – hlas*. Havlíčkův Brod, Tobiáš 2011.

nické aktivity se dělí na různé typy. Jednou z nich je tzv. „šeptané tlumočení“. Jedná se buď o tzv. tiché tlumočení při minimální intenzitě hlasu směřované omezenému počtu mluvčích kolem tlumočnicka, nebo o hlasitou řeč na mikrofon (pomocí různých typů amplifikace, apod.). Šepot je ale např. jedním z velmi škodlivých způsobů tvorby hlasu, neboť je způsobem nefyziologickým. Dalším je tzv. „sight tlumočení“, kdy tlumočnick sdílí text tlumočeného, který je jím tlumočen. Může se také jednat o tlumočení kabinové, simultánní nebo konsekutivní³.

Na mluvní projev jsou u tlumočnicků kladeny zvýšené nároky. Kromě srozumitelné artikulace je to požadavek na příjemnou barvu hlasu, jeho empatické zabarvení, flexibilitu a atraktivitu, změny intonace (jinou má tzv. „jazyk A“, z kterého se tlumočí, a „jazyk B“, do kterého se tlumočí. Tlumočnick musí navíc zaujmout pozornost posluchačů, zapojit imaginaci, měl by být energický a adaptabilní⁴.

Logopedický náhled na hlasové a řečové obtíže tlumočnicků

Vysoké nároky na tlumočení jsou kladeny především u simultánních tlumočnicků, u nichž existují vysledované symptomy častějších obtíží v respiraci svědčící o diskoordinaci dýchání při fonaci. Jedná se o „apnoické“ pauzy, mělký nádech, hlasitou inspiraci, sekundární narušení prozodie (jelikož je limitováno anticipování délky promluvy), zvýšení dechové frekvence, dechovou insuficienci. Dalším zjištěným problémem bývá anomální tonalita vedoucí v krajním případě k dezinterpretaci projevu tlumočnicka. Jejím výsledkem je např. použití neukončení fráze v místě, kde je očekávána, nesprávné kladení důrazu, melodie, nestandardní alterace řeči. V neposlední řadě se vyskytují subjektivní obtíže na úrovni hlasového aparátu, především pocit sevření hrdla⁵.

Řešené oblasti, na které je zaměřen výzkum či přímo intervenční programy, představují v posledních letech především trénink zvyšování odolnosti proti přetížení jejich kognitivního systému, trénink pracovní paměti, selektivní pozornosti⁶. V tomto smyslu je poměrně známá např. škola A. Gudgeona, která doporučuje zahrnovat do tréninku tlumočnicků v rámci pregraduálního studia cvičení tělesná, komunikační a trénink hraní rolí. Sledovány jsou proto mimo jiné lingvistic-

³ A. GILLIES: *Conference Interpreting: A Student's Practice Book*. London, Routledge 2013; R. JONES: *Conference Interpreting Explained*. New York, Routledge 2014.

⁴ D. GILE: *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam, John Benjamins B.V. 2009; J. TEMPINI: *Lift up your voice*. AIIC 2012 [on line]. Dostupné z: <http://aiic.net/page/680/lift-up-your-voice/lang/1>; R. JONES: *Conference Interpreting Explained*...

⁵ M. SHLESINGER: *Simultaneous interpreting*. In: *Bridging the Gap. Empirical Research in Simultaneous Interpretation*. Eds. S. LAMBERT, B. MOSER-MERCER. Amsterdam, John Benjamins B.V. 1994, s. 225–236; A. GUDGEON: *Voice coaching for interpreters*. AIIC 2013 [on line]. Dostupné z: <http://aiic.net/page/3127/voice-coaching-for-interpreters/lang/1>.

⁶ L.K. OBLER: *Conference interpreting as extreme language use*. "International Journal of Bilingualism" 2012, No. 16 (2), s. 177–182. doi:10.1177/1367006911403199.

ké změny v projevu tlumočnicka v důsledku kognitivního přetížení a stresu, které mají podobu tzv. stínování, parafrázování, ovlivnění diskurzu a izolovaných vět⁷. V tomto smyslu se uplatňuje výzkum např. pomocí pupilometrie, díky které bylo pozorováno větší rozšíření zorniček tlumočnicků u promluv se slovesem na konci větné konstrukce než na začátku a vyšší kognitivní nároky u asymetrických jazykových struktur jakožto pozitivní vliv diskurzu⁸. Středem zájmu je také výzkum vlivu prozodických změn, hlavně přízvuku a intonace. Williamsová vysledovala, že např. abnormální přízvuk v jazyce, do kterého je tlumočeno, může být u tlumočnicků výsledkem automatických mechanismů vyplývajících z podvědomých strategií, kdy tlumočí předešlou informaci a přitom již jsou vystaveni expozici důrazového slova další promluvy. Kompenzační strategií je, že tlumočnick adaptuje svou výšku hlasu interlokučně („F0 mirroring“), nebo pokud dochází k percepčnímu mísení prozodie mluvčího a tlumočnickovy vlastní („proprioceptive audial control“)⁹. Trénovanými strategiemi jsou u tlumočnicků nácvik relaxace, správného dýchání, postupně jsou upozorňováni rovněž na sebezpozorování příznaků počínajících hlasových poruch, kterými mohou být únava hlasivek, tenze, chrapt, hlenová sekrece (srovnej např. Vitásková, Jehličková, Šebková, Keprdová). Gósy¹⁰ zmiňuje tzv. Lombardův znak představující změny výšky, intenzity, změny v prozodii, plynulosti řeči (pauzy, rychlost řeči, artikulace), mluvní iterace, repetice. Shlesinger zase popisuje změny prozodie u simultánních tlumočnicků vlivem sluchového pozadí. Jejich příčinou je pravděpodobně syntéza náročných aktivit zahrnujících simultánní poslech, plánování a produkci: „...interpretation appears to be marked by a set of salient features not found in any other language use...“¹¹. Lambert¹² zase již dříve studoval změny postupné lateralizace akustických verbálních informací v rámci sémantických, syntaktických a foneticko-fonologických procesů u studentů tlumočnictví, kteří zpočátku nepreferují pravé či levé ucho. Později však jako profesionální tlumočníci preferují pro sémantické procesy primárního jazyka (L1) pravé ucho a pro L2 (sekundární jazyk) levé ucho, pro syntaktické a foneticko-fonologické procesy je

⁷ K. ALLEN: *Interpretation modes require multiple skill sets*. “Multilingual” 2007, No. 18 (2), s. 65–66; K.G. SEEBER: *Intonation and Anticipation in Simultaneous Interpreting*. “Cahiers de Linguistique Francaise” 2001, Vol. 23, s. 61–97 [on line]. Dostupné z: <http://clf.unige.ch/display.php?numero=23&idFichier=19>; K.G. SEEBER, D. KERZEL: *Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data*. “International Journal of Bilingualism” 2012, No. 16 (2), 228–242. doi:10.1177/1367006911402982; A. GILLIES: *Conference Interpreting...*

⁸ K.G. SEEBER., D. KERZEL: *Cognitive load...*

⁹ SROV. M. BAKTI, J. BÓNA: *Source language-related erroneous stress placement in the target language output of simultaneous interpreters*. “Interpreting: International Journal Of Research & Practice in Interpreting” 2014, No. 16 (1), s. 34. doi:10.1075/intp.16.1.03bak.

¹⁰ In: *ibidem*.

¹¹ M. SHLESINGER: *Simoultaneous inrepreting...*, s. 226.

¹² S. LAMBERT: *Simultaneous interpreters: One ear may be better than two*. “TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction” 1989, No. 2 (1), s. 153–162 [on line]. Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/4909/1/LambertIN5.pdf>.

pak lateralizace opačná. Profesionální tlumočníci tedy více tlumočí „významově“, kdežto studenti častěji dekódují tlumočenou jazykovou informaci doslovně. Jako výhodnější se jim proto následně jeví umístování sluchátka náhlavní soupravy do levého ucha, protože pravé si nechávají volné pro zpracování další informace (tzv. double-tasks úkoly)¹³ (srovnej však s individualizací vývoje hemisférové lateralizace z různých etiologických příčin, což u jednotlivých osob může ovlivnit kortikální laterální preferenci jejich auditivního vnímání)¹⁴.

Význam diagnostiky podílu logopeda na hlasové a řečové péči o tlumočníky

Jak již z výše uvedeného přehledu vyplývá, je s ohledem na vysokou náročnost tlumočnické profese z pohledu kognitivního, lingvistického ale také psychologického nutné, aby základní atribut (nebo také pracovní nástroj) tlumočnicka, tedy hlas, byl co nejdokonaleji připraven na poměrně značné zatížení, někdy jednorázové a mnohdy realizované v různých podmínkách a situacích, jež ohrožují hlas (hlasová indispozice, vliv fyzikálního prostředí, akustické podmínky a další). Diagnostika případných hlasových obtíží či jejich prevence (spočívající mimo jiné v osvětovém působení v otázkách týkajících se pravidel hlasové hygieny a jejich aplikace) jsou s ohledem na výše uvedené skutečnosti dle našeho názoru nesmírně důležitou součástí celoživotní péče o tlumočníky a další odborníky vstupující do pracovního procesu jakožto hlasoví profesionálové. Jedním z hlavních předpokladů úspěšné hlasové terapie či prevence je totiž vnitřní motivace hlasového profesionála, která povede k adekvátní autoregulaci a autopercepci jeho vlastní fonace, její kvality i kvantity (intenzity při užívání). V opačném případě může být působení na hlasového profesionála absolutně neúčinné, nebo alespoň ne dlouhodobé.

Jedním z odborníků, který se touto oblastí může, či dokonce musí zabývat, je logoped. Tradiční logopedická diagnostika poruch hlasu probíhá na všech úrovních, jelikož může být realizována jak v rámci orientačního, základního, tak i speciálního vyšetření. Speciálnímu logopedickému vyšetření poruch hlasu musí vždy předcházet foniatrické vyšetření. Diagnostický postup sestává z anamnézy hlasové poruchy, pozorování, hodnocení a popisu hlasu, porovnávání s normou, z interpretace získaných výsledků, doplnění údajů o diagnostické závěry jiných odborníků, návrhu dalšího diagnostického postupu a terapeutického plánu¹⁵. Logoped navíc

¹³ Srovnej S. DÍAZ GALAZ: *The effect of previous preparation in simultaneous interpreting: preliminary results*. "Across Languages And Cultures" 2011, No. 12 (2), s. 173–191; M.S. VERGARA BACCI DI CAPACI: *Our voice and ears: spreading the word*. AIIC 2013 [on line]. Dostupné z: <http://aiic.net/page/1100/our-voice-and-ears-spreading-the-word/lang/1>.

¹⁴ K. VITÁSKOVÁ: *Vybrané pravoemisférové deficity v logopedii a jejich etiologická a symptomatologická provázanost*. In: *Komunikace a handicap*. Hradec Králové, Gaudeamus 2011, s. 199–211.

¹⁵ A. KEREKRÉTIÓVÁ: *Poruchy hlasu*. In: A. KEREKRÉTIÓVÁ et al.: *Základy logopédie*. Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava 2009, s. 156–171.

může adekvátně posoudit případné přesahy fonačních obtíží do procesů artikulačních a celkového komunikačního projevu, jelikož hlas reflektuje rovněž prozódické, tedy suprasegmentální aspekty řeči řazené do neverbální komunikace, které ovlivňují pragmatické funkční dopady komunikačního projevu jedince.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti je proto cílem toho příspěvku analytické výzkumné šetření (hodnocené pomocí subjektivních i objektivních kritérií) zaměřené na identifikaci hlasových a řečových obtíží studentů tlumočnictví jakožto specifické skupiny hlasových profesionálů, a to vzhledem k prevenci hlasových poruch a hlasové hygieně a k jejich aplikaci v podobě speciálních seminářů a workshopů pro tlumočnický realizované logopedy.

Metodologie výzkumného šetření u studentů tlumočnictví

Pomocí dotazníkového šetření zaměřeného na identifikaci hlasových a řečových obtíží a subjektivní posouzení jejich případného dopadu na jejich profesní výkon bylo vyhodnoceno 26 studentů oboru tlumočnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci, kteří byli ještě následně podrobena analýze jejich hlasového a celkového komunikačního projevu pomocí přímého pozorování a analýzy videozáznamu. Jednalo se o 6 mužů a 20 žen. Položky dotazníku byly kombinací deseti uzavřených a otevřených položek. Kvantitativní explorační šetření jsme doplnili kvalitativními analýzami pořízených videozáznamů během experimentálně vyvolané situace veřejného hlasového projevu, při které byly studenti požádáni, aby konsekutivně tlumočili vybraný úsek textu z cizího jazyka a toto tlumočení prezentovali před skupinou ostatních. Výzkum byl podpořen projektem specifického výzkumu IGA_PdF_2014_016 „Výzkum v oblasti hodnocení komunikačních specifík vybraných skupin jedinců s narušenou či deficitní komunikační schopností“, hlavní řešitelka: Kateřina. Vitásková).

Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření

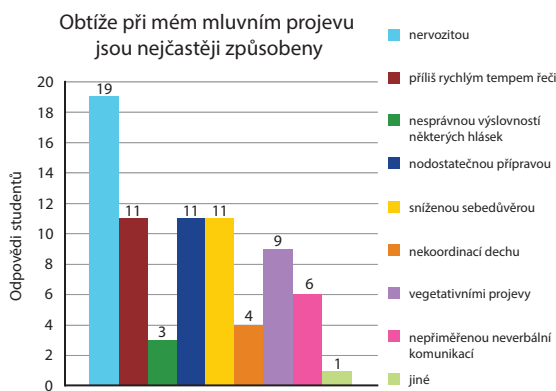
V první položce jsme zjišťovali motivaci studentů k aktivnímu zapojení se do kurzu práce s hlasem. Z výsledků uvedených v Grafu 1 vyplývá, že studenti byli především motivováni touhou po praktických radách, jak mohou zlepšit svůj hlasový projev (81%; $N = 26$). Téměř o polovinu méně významnou byla motivace k osvojení si technik na překonávání trémy (46%) a k efektivnějšímu využití jejich hlasu (46%) apod. Svědčí to mimo jiné o subjektivním uvědomování si rezerv v této

oblasti na jedné straně a na druhé straně o snaze je aktivně řešit.

Zkušenosti studentů s veřejným vystupováním s využitím hlasu přitom byly průměrné nebo podprůměrné, 45–46% z nich na veřejnosti nikdy předtím nevystupovalo nebo vystupuje pouze občas, minimálně jednou za měsíc to bylo pouze 11% studentů ($n = 3$). Celkem 62% studentů ($n = 16$) své zkušenosti s vystupováním hodnotí jako průměrné, dobré, 5 studentů (19%) jako

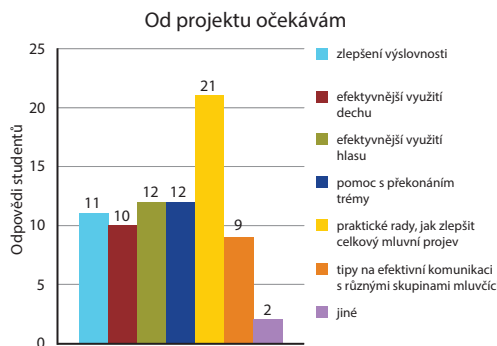
velmi dobré a po jednom studentovi se hlásilo k hodnotě 1, 4 a 5. Pouze jeden student absolvoval mimo studijní program kurz rétoriky a jenom 3 studenti kurz komunikačních dovedností. Odbornou pomoc v souvislosti s mluveným projevem nevyhledalo 77% ($n = 20$) studentů, ačkoli téměř 80% z nich o této možnosti vědělo. Konkrétního odborníka (foniatra, ORL lékaře, logopeda) vyhledal pouze jeden student.

Graf 2 ukazuje, čím byly podle studentů nejčastěji způsobeny jejich obtíže v mluvním projevu. Nejvyšší frekvenci měla spojitost s nervozitou (73%; $n = 19$). Následují s 42% vliv akcelerovaného tempa, specifických artikulačních obtíží, snížená sebedůvěra a s 35% vegetativní projevy. Pouze 15% uvedlo problémy s respirační diskordinací.

GRAF 2. Příčiny subjektivních obtíží s mluvním projevem studentů tlumočnickví při tlumočení

Před projevem na veřejnosti pociťuje nervozitu, která velice ovlivní jejich mluvním projev, celá polovina studentů (Graf 3). 46% studentů ji ale i přes její nápor umí aktivně zvládnout. Jejich nervozita ovlivňuje podle jejich názoru nejvíce (kromě

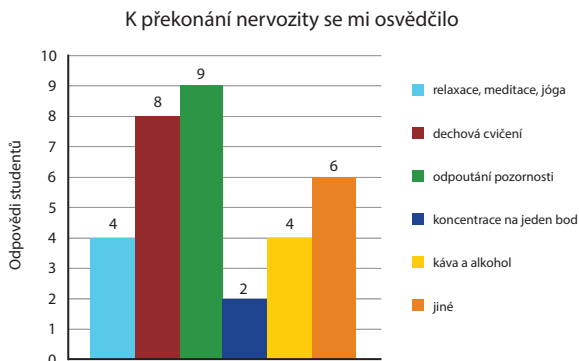
GRAF 1. Motivace k hlasovému kurzu u studentů tlumočnickví

Z analýzy další položky vyplynulo, že 54% studentů ($n = 19$) považuje svou výslovnost za ovlivněnou dialektem a 35% za správnou, nenarušenou. Svou slovní zásobu v českém jazyce považují za dostačující, pouze s občasnými mnesticnými obtížemi (54%), nebo za dobrou, bez mnesticných obtíží (31%), 5 studentů aktivně pracuje na jejím zvyšování a zkvalitňování.

výbavnosti paměti a neverbální komunikace, které jsou zastoupeny nejvíce) rychlost mluvy (50% studentů), hlas a hospodaření s dechem během mluvy (27% studentů). Z analýzy jiné položky dotazníku pak vyplynulo, že svou paměť hodnotí 31% studentů jako pouze dostatečnou, s občasnými obtížemi. Pouze 39% studentů ji hodnotí jako velmi dobrou a jen 23% jako dobrou. Pouze dva studenti měli dle subjektivního názoru paměť výbornou.

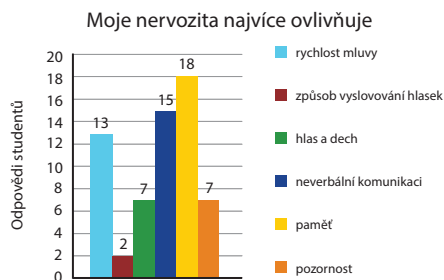
Z pohledu hodnocení fonace jsou významné i výsledky týkající se práce s dechem, které vyjadřuje Graf 4. Dechová cvičení, kromě početně téměř stejně zastoupeného odpoutání pozornosti, totiž využívá 31% studentů ($n = 8$) právě k překonávání trémy před mluvním projevem na veřejnosti. Pouze 15% studentů využívá ke stejnému účelu kávu (paradoxně, protože může zvyšovat krevní tlak a tepovou frekvenci a tedy i ovlivňovat dýchání a fonaci zvýšeným napětím a rozrušeností) a alkohol.

Z další části dotazníkového šetření vyplynulo, že většina (62% studentů), oproti 26% studentů, kterým se během mluveného projevu špatně dýchá a zároveň ztrácí

GRAF 4. Techniky překonávání nervozity studenty tlumočnickví při přípravě na veřejný mluvný projev

hlasovou únavu výrazně nižší počet studentů, konkrétně 31%. Pozitivní je minimální pociťování svalového napětí na krku či projevy přeskakujícího hlasu, které převýšil pocit ztráty intenzity hlasu během veřejného mluvného projevu. Je otázkou, jak tento pocit může souviset s akustickými podmínkami a případnými sluchovými obtížemi typu CAPD poruch (Central Auditory Processing Disorders) nebo právě s nervozitou. CAPD poruchy mohou totiž negativně ovlivňovat rozumění a tedy i autokontrolu vlastního řečového projevu během mluvného výkonu

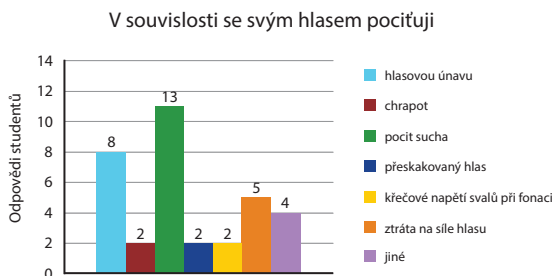
GRAF 3. Ovlivnění mluvného projevu studentů při tlumočení nervozitou

autokontrolu nad respirační činností, obdobné dechové obtíže spojené s tlumočením na veřejnosti nepociťuje.

Ještě zajímavější jsou výsledky týkající se subjektivních hlasových obtíží (Graf 5). Přestože jsme nejčastěji očekávali obtíže týkající se chrapotu nebo hlasové únavy, chrapot pociťovali pouze 2 studenti. Polovina z nich ale výrazně pociťuje pocit sucha v ústech, kdežto

tlumočníka, přičemž se může jednat o poruchy skryté¹⁶. Nervozitě bychom v důsledku zvýšeného psychického vypětí před veřejným mluvním výkonem a během něj také mohli přisuzovat pocit sucha v ústech (xerostomie), ačkoli jeho příčinou může být nedostatečně dodržovaný pitný režim nebo nevhodnost tekutin či potravin,

kteř jsou před mluvním projevem nebo při něm požívány¹⁷. Primární, či skrytou příčinou může být nedostatek osvojení si nebo dodržování pravidel hlasové hygieny, což má z logopedického pohledu význam pro oblast edukace a osvěty v rámci užívání hlasu u hlasových profesionálů.

GRAF 5. Subjektivní hlasové obtíže studentů tlumočnictví

Diskuse výsledků výzkumného šetření u studentů tlumočnictví

Z analýzy výsledků vyplynulo, že studenti tlumočnictví v souvislosti s mluvním projevem nejčastěji prožívají pocit sucha v ústech a hlasovou únavu. Jejich nervozita podle jejich názoru nejvíce ovlivňuje jejich paměť, neverbální komunikaci a rychlost mluvy, přičemž ale nevyhledávají odbornou pomoc nebo specializované kurzy, které by se těmito obtížemi zabývaly. Své obtíže přičítají na vrub nervozitě, nedostatečné přípravě nebo tempu řeči. Po odbornících chtějí především praktické rady, jak svůj mluvní projev zlepšit. Hlasovými projevy se do doby absolvování semináře hlasové pedagogiky příliš nezabývali a rovněž příliš nespojovali problematiku hlasových poruch či prevence poruch hlasu s odborností logopeda, popřípadě předpokládali, že ORL lékaři a foniatři pouze „léčí“, ale neprovádějí či se nepodílejí na terapiích při obtížích s hlasem či jejich prevencí. Doposud studenti nepociťují lexikální nebo sémantické obtíže v mateřském jazyce a jejich výslovnost je dle jejich názoru bez potíží či ovlivněna dialektem. Mají pocit dobrého ovládnání dechu, dechová cvičení (společně s odpoutáním pozornosti) používají pro kompenzaci stresu, nervozity, která předchází nebo doprovází jejich veřejný mluvní projev.

Z výsledku videoanalýz, které však nejsou předmětem tohoto příspěvku a které budou následně podrobně publikovány v budoucnu, však předběžně vyplývá, že

¹⁶ Srovnej např. M. MLČÁKOVÁ, K. VITÁSKOVÁ: *Narušení artikulace a narušení vývoje mluvené řeči – vstup do problematiky*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2013.

¹⁷ Srovnej např. A. KEREKRÉTIHOVÁ: *Poruchy hlasu...*

subjektivní hodnocení studentů je v rozporu s našimi výsledky analýz. U mnoha studentů byly zjištěny potíže s tvorbou hlasu (nesprávné hlasové začátky, zvýšená hlasová námaha nebo naopak příliš nízká intenzita hlasu). Dále se u nich objevily artikulační obtíže nebo obtíže modulační a také narušení koverbálního chování při řeči. Výrazné byly obtíže v oblasti tempa a plynulosti řeči. Vyhodnocení rozhovorů se studenty vedlo ke zjištění, že se doposud nesoustředili na účinky zvukového pozadí na jejich aktuální mluvní projev (tedy ani na důsledky tzv. centrální sluchové adaptace), sluchové obtíže, sluchovou a hlasovou hygienu nepovažovali za významnou vůbec nebo jen v minimální míře, nezabývali se problematikou lateralizace sluchového vnímání (dichotickým sluchovým vnímáním) a různými dalšími vlivy.

Závěry

Z výsledné analýzy mimo jiné vyplývá, že se mezi budoucími hlasovými profesionály – studenty tlumočnictví, objevují objektivní potíže při tvorbě užívání hlasu, které jsou v některých případech markantní a neuvědomované. Subjektivně většina studentů hodnotí svůj hlasový projev jako průměrný, značně ovlivněný psychosomatickými faktory narušujícími jejich výkon v oblasti exekutivních a kognitivních funkcí a dále dialektem. Některé ze subjektivních pocitů výrazně souvisejí s případnými projevy hlasových poruch (pocit sucha v oblasti úst a hlasivek apod.). Analýza videozáznamů mnohdy prokázala nesoulad subjektivního hodnocení vlastního projevu s objektivní skutečností a představou o hlasové a řečové profesionalitě. Výsledky mimo jiné sloužily ke stanovení dalších edukačních a osvětových cílů v oblasti hlasové a řečové prevence a k zachycení případných odchylek, a to i na základě komparace s výsledky obdobně zaměřených šetření realizovaných oddělením logopedie. K podobným výsledkům dospíváme i v jiných šetřeních zacílených na skupinu hlasových profesionálů např. pedagogů a speciálních pedagogů pomocí Voice Handicap Index (VHI)¹⁸, pomocí něhož bychom chtěli postupně zpřesňovat výsledky a komparovat s dalšími skupinami studentů tlumočnictví či tlumočnicků přímo v dalším navazujícím výzkumu.

¹⁸ Srovnej K. VITÁSKOVÁ, K. JEHLIČKOVÁ, L. ŠEBKOVÁ, T. KEPRDOVÁ: *Voice dysfunction self-awareness...*

Použitá literatura

- ALLEN K.: *Interpretation modes require multiple skill sets*. "Multilingual" 2007, No. 18 (2), s. 65–66.
- BAKTI M., BÓNA J.: *Source language-related erroneous stress placement in the target language output of simultaneous interpreters*. "Interpreting: International Journal Of Research & Practice in Interpreting" 2014, No. 16 (1), s. 34. doi:10.1075/intp.16.1.03bak.
- DÍAZ GALAZ S.: *The effect of previous preparation in simultaneous interpreting: preliminary results*. "Across Languages And Cultures" 2011, No. 12 (2), s. 173–191.
- GILE D.: *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam, John Benjamins B.V. 2009.
- GILLIES A.: *Conference Interpreting: A Student's Practice Book*. London, Routledge 2013.
- GUDGEON A.: *Voice coaching for interpreters*. AIIC2013 [online]. Dostupné z: <http://aiic.net/page/3127/voice-coaching-for-interpreters/lang/1>.
- JONES R.: *Conference Interpreting Explained*. New York, Routledge 2014.
- KEREKRÉTIÓVÁ A.: *Poruchy hlasu*. In: KEREKRÉTIÓVÁ A. et al.: *Základy logopédie*. Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava 2009, s. 156–171.
- KUČERA M.: *Hlasová rehabilitace a reedukace*. In: DRŠATA J. et al.: *Foniatric – hlas*. Havlíčkův Brod, Tobiáš 2011.
- LAMBERT S.: *Simultaneous interpreters: One ear may be better than two*. "TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction" 1989, No. 2 (1), s. 153–162 [on line]. Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/4909/1/LambertIN5.pdf>.
- MLČÁKOVÁ M., VITÁSKOVÁ K.: *Narušení artikulace a narušení vývoje mluvené řeči – vstup do problematiky*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2013.
- OBLER L.K.: *Conference interpreting as extreme language use*. "International Journal of Bilingualism" 2012, No. 16 (2), s. 177–182. doi:10.1177/1367006911403199.
- SATALOFF R.T.: *Professional voice: The Science and Art of Clinical Care*. San Diego, Singular Publ. 1997.
- SEEBER K.G.: *Intonation and Anticipation in Simultaneous Interpreting*. "Cahiers de Linguistique Francaise" 2001, Vol. 23, s. 61–97 [on line]. Dostupné z: <http://clf.unige.ch/display.php?numero=23&idFichier=19>.
- SEEBER K.G., KERZEL D.: *Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data*. "International Journal of Bilingualism" 2012, No. 16 (2), 228–242. doi:10.1177/1367006911402982.
- SHLESINGER M.: *Simoultaneous inrepreting*. In: *Bridging the Gap. Empirical Research in Simultaneous Interpretation*. Eds. S. LAMBERT, B. MOSER-MERCER. Amsterdam, John Benjamins B.V. 1994, s. 225–236.
- ŠVEC J.G.: *Tajemství hlasu*. Olomouc, UPOL 2006.

- TEMPINI J.: *Lift up your voice*. AIIC 2012 [on line]. Dostupné z: <http://aiic.net/page/680/lift-up-your-voice/lang/1>.
- VERGARA BACCI DI CAPACI M.S.: *Our voice and ears: spreading the word*. AIIC 2013 [on line]. Dostupné z: <http://aiic.net/page/1100/our-voice-and-ears-spreading-the-word/lang/1>
- VITÁSKOVÁ K.: *Vybrané pravoemisférové deficit v logopedii a jejich etiologická a symptomatologická provázanost*. In: *Komunikace a handicap*. Hradec Králové, Gaudeamus 2011, s. 199–211.
- VITÁSKOVÁ K., JEHLIČKOVÁ K., ŠEBKOVÁ L., KEPRDOVÁ T.: *Voice dysfunction self-awareness and treatment in the education of educators and students and the impact of the difficulties on the education process and educators professional's career*. "EDULEARN14 Proceedings" 2014, s. 659–666.

